

Срібна О.В., Жигаренко І.Є., Тоба М.В., Сербін Ю.В.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЖІНОЧНОСТІ В СУЧАСНОМУ СОЦІУМІ

Стаття присвячена вивченню соціально-психологічних особливостей усвідомлення власної жіночності студентками – майбутніми психологами.

Визначено особливості взаємодії статі та гендеру й специфіку їх взаємовпливу на процес усвідомлення власної жіночності студентками – майбутніми психологами. Виокремлено провідні соціально-психологічні типи усвідомлення власної жіночності (дифузна, фемінінна, андрогінна) студентками зазначеного професійного напрямку.

Ключові слова: студентки, жіночність, усвідомлення власної жіночності, дифузна жіночність, андрогінна жіночність, фемінінна жіночність, професійна ідентичність.

Постановка проблеми. Специфіка місця й ролі жінки в суспільстві, коли множинність сфер діяльності можуть дестабілізувати її ідентичність, потребують особливої уваги фахівців різних галузей знань і, насамперед, психологів-науковців. Відсутність єдиного соціального значення, з яким жінка спроможна ідентифікуватися, обумовлює пошук нових смислів, що відповідають умовам стабільності й мінливості водночас [1; 3; 4].

Усвідомлення сучасної жінки здійснюється через взаємодію вкорінених принципів, що спираються на тривалу соціальну й культурну традицію, принципів егалітаризму, які є результатом жіночої боротьби за рівноправність. Не відмовляючись від своїх традиційних ролей і вважаючи їх невідчужуваними, сучасна жінка активно освоює суто маскулінні соціокультурні ролі та, як наслідок, змушена життєдіяти між суперечними установками й вимогами нової соціальності. Внаслідок своєрідного світосприйняття і стиля життя, вона проходить специфічний шлях усвідомлення себе, що потребує ґрунтового вивчення [2; 5; 6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Визначено, що соціально-психологічний аналіз самоусвідомлення сучасної жінки спирається на комплекс досліджень, у яких упрозорюються окремі аспекти означеної проблеми. *Перший блок* досліджень належить до феміністських теорій жіночої суб'єктивності. Встановлено, що неоднорідність позицій і підходів цього напрямку виявляє складність й багатоаспектність жіночої суб'єктивності, хоча саме її проблематизація є спільним завданням усіх феміністських концепцій. Показано, що після досліджень С. де Бовуар, жіноча суб'єктивність стає центральною проблемою фемінізму: від концепції жіночого як іншого, стосовно чоловічого типу в культурі, відходять різноманітні феміністські напрямки. У загальному

вигляді усі напрямки фемінізму щодо жіночого самоусвідомлення зведено до двох методологічних підходів: 1) есенціалістський, за яким жіноча суб'єктивність центрована й піддається аналізу за допомогою єдиного дискурсу (Дж. Геллоп, К. П. Естес, К. Міллет, Дж. Мітчелл, К. Пейтман, А. Річ, С. Файерстоун, Б. Фрідан); 2) антиесенціалістський, згідно з яким жіноча суб'єктивність децентрована й не може розглядатися з єдиної позиції (Д. Батлер, Р. Брайдотти, Е. Брукс, Л. Ірігаре, Л. Ніколсон, Д. Хереуей). У *другому блоці* досліджень вчені акцентують увагу на опосередкованості соціальної реальності мовленням європейської культури, внаслідок чого жінка і її досвід у суспільстві й культурі репресовані (Л. Альтюссер, Р. Барт, Ф. Гваттарі, Ж. Делез, Ж. Деррида, Ж. Лакан, Ф. Ніцше, М. Фуко).

Констатовано, що вітчизняні розробки проблеми жіночого самоусвідомлення ініційовані політичними, економічними й соціальними змінами. Встановлено, що до особливого блоку ввійшли дослідження вчених, які використовують зарубіжні методики на основі гендерного підходу для отримання інформації про специфіку самовизначення чоловіків і жінок як різних соціальних груп у нових умовах трансформаційного соціуму (І. Абрамова, Е. Белінська, Н. Винокурова, С. Голод, В. Знаков, В. Каган, І. Кльоцина, І. Романов, І. Тартаковська). Порівняльний аналіз даних, отриманих в багатьох галузях (сфера зайнятості, цінності молодіжного середовища, сфера освіти, умови самовизначення чоловіків і жінок та ін.) вказує на їх схожість, що дозволяє виявити провідні тенденції та соціально-психологічні чинники, які є характерними для різних груп й мають стабільний прояв (І. Арістархова, Г. Брандт, Ю. Гусева, С. Жеребкін, О. Здравомислова, В. Макаров, М. Малишева, Н. Пушкарьова, Т. Щепанська).

Виявлено, що вагомий аспект проблеми дослідження пов'язаний з дихотомією стать/гендер як аналітичними категоріями, визначенням специфіки даної дихотомії й проясненням їх сутності (Дж. Батлер, С. Бем, Г. Брандт, Г. Гарфінкель, В. Геодакян, О. Зиневич, Д. Зіммерманн, Дж. Лорбер, М. Мід, Б. Сміт, Г. Співак, Р. Столлер, С. Фаррел).

Мета статті – розкрити соціально-психологічні особливості жіночності в сучасному соціумі.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. Дослідження проводилося на базі вищих навчальних закладів Центрального, Західного і Східного регіонів України й науково-практичного Центру медико-соціальних та психотехнологій (м. Сєвєродонецьк) впродовж 2014-2017 рр. Вибірку склали студентки – майбутні психологи перших-п'ятих курсів університетів у кількості 419 осіб та 60 жінок психологів-фахівців із різним стажем професійної діяльності (до трьох років (психологи-початківці – 30 осіб) і понад п'яти років (досвідчені психологи – 30 осіб).

Показано, що емпіричне дослідження соціально-психологічних особливостей усвідомлення власної жіночності у структурі професійної ідентичності студенток – майбутніх психологів включало три етапи. *Перший*

етап був пов'язаний з виявленням особливостей ставлення до професії, оформлення образу “Я – професіонал” у майбутніх психологів й психологів-фахівців, які мають різний досвід професійної діяльності, та здійснено спробу виявити соціально-психологічні типи взаємодії статі й гендера у структурі професійної ідентичності. На *другому етапі* визначався зв'язок професійної ідентичності та її складових (самоствавлення, рефлексії, особистісних властивостей, задоволення діяльністю) з усвідомленням власної жіночності. На *третьому етапі* досліджувалася специфіка самоусвідомлення власної жіночності в процесі професійного становлення респондентів впродовж навчання у вищому навчальному закладі. В межах цього етапу виявлено особливості становлення усвідомлення власної жіночності студенток - майбутніх психологів, її представленість в структурі їх ідентичності, визначено динаміку, етапність та особливості становлення усвідомлення власної жіночності.

На першому та другому етапах констатувального експерименту взяли участь студентки – майбутні психологи першого курсу (60 осіб), третього курсу (50 осіб), п'ятого курсу (50 осіб), а також психологи-фахівці зі стажем професійної діяльності до трьох років – 30 осіб, та понад п'яти років – 30 осіб. Всього 220 осіб.

Задля вирішення завдань третього етапу дослідження було задіяно студентів першого курсу (60 осіб), другого курсу (49 осіб) третього курсу (50 осіб), четвертого курсу (50 осіб), п'ятого курсу (50 осіб). Всього – 259 осіб.

Для вирішення завдань першого етапу емпіричного дослідження проведено аналіз професійно-орієнтованих конструктів респонденток й виявлено компоненти їх професійної ідентичності. Методами дослідження слугували: спостереження, бесіда, твори, опитувальник діагностики фемінінності-маскулінності (С. Бем), методика “Двадцять тверджень”, (М. Кун, Т. Макпартленд), методика вивчення цінностей особистості (Ш. Шварц в адаптації В. Карандашева), репертуарний тест рольових конструктів (Дж. Келлі), методи математичної статистики.

На другому етапі дослідження використано такі психодіагностичні методики: методика самоствавлення (В. Столін), методика 16-PF (Р. Кеттелл), методика “Індекс життєвої задоволеності” (Н. Паніна), “Шкали рефлексивності” (В. Слободчиков). Значущість одержаних емпіричних даних визначалася за допомогою методів математичної статистики.

Третій етап констатувальних заходів розгорталася як виявлення особливостей становлення усвідомлення власної жіночності у структурі професійної ідентичності майбутніх психологів впродовж навчання у вищому навчальному закладі. На цьому етапі використано методику “Двадцять тверджень” (М. Кун, Т. Макпартленд), методи математичної статистики.

За результатами констатувального експерименту визначено соціально-психологічні типи усвідомлення власної жіночності, що упрозорюються як у студенток – майбутніх психологів, так і у жінок-психологів із різним досвідом

професійної діяльності. Виявлено провідні конструкти щодо специфіки усвідомлення власної жіночності, які визначалися на базі порівняння триад елементів відповідно до інструкції в індивідуальному порядку. Результатом поєднання виявилися конструкти, які й фіксувалися у репертуарній решітці. За допомогою кластерного аналізу було встановлено ієрархію конструктів, визначені кластери-фактори, а також їх зміст. Поряд із цим, визначено типи когнітивних решіток респонденток, що упрозорюють особливості категоріальних структур їх свідомості.

Виокремлено групи досліджуваних за провідними соціально-психологічними типами усвідомлення власної жіночності:

I група – “дифузна жіночність” (ДЖ): у сприйманні образу власної жіночності домінують критерії недиференційованості, представленість маскулітних рис; превалює вирішальне ставлення оточуючих до вибору професійної сфери, потреби у вищій освіті, несамостійність у прийнятті рішень, діях. “Дифузна жіночність” визначається переважанням сімейно-орієнтованих ідентифікаційних характеристик; провідним мотивом виступає самозахист, головними цінностями – власна безпека й безпека близьких. В діяльності керуються установкою зміцнення й збереження власного здоров’я. Невизначеність у професійних планах, перспективах й, власне, у майбутній професійній діяльності пов’язані з особливостями ідентичності. Домінуючий комунікативний компонент соціальної ідентичності спричиняє спрямованість на комунікативний аспект діяльності;

II група – “фемінінна жіночність” (ФЖ): усвідомлення власної статі й гендеру; ставлення до майбутньої професії визначається критеріями академічної успішності, самоудосконалення, можливостями міжособистісного спілкування. “Фемінінна жіночність” вирізняється домінуванням особистісних ідентифікаційних характеристик, глибоким й розмаїтим внутрішнім світом, складною особистісною ідентичністю та переважанням власне сімейної перспективи. Яскраво виражена особистісна ідентичність супроводжується схильністю до самоаналізу, підвищеною критичністю до власних дій і спільноти в цілому. Моральний аспект є основою діяльності й ділового успіху. Повага до традицій, норм виявляється й у професійній діяльності – у підвищених вимогах до себе й об’єктивному ставленні до клієнтів. В діяльності основний акцент робиться на взаємодії і відповідності нормам;

III група – “андрогінна жіночність” (АЖ): власне жіночність гармонійно поєднується з рисами маскулітності, ставлення до майбутньої професії увиразнюється творчим підходом, потребою у професійній самореалізації. “Андроґінна жіночність” визначається домінуванням професійної спрямованості в структурі ідентичності особистості. Спрямованість на самостійність, професійне самоудосконалення й зростання, креативність – є суттєвими характеристиками осіб із зазначеним типом жіночності.

Виявлено особливості розподілу досліджуваних за типом усвідомлення власної жіночності та особливостями професійної соціалізації (у динаміці; на

різних етапах професійного становлення та реалізації). Результати розподілу наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Розподіл досліджуваних за типами усвідомлення власної жіночності та етапами професійної соціалізації

Тип усвідомлення власної жіночності	Групи досліджуваних за етапами професійної соціалізації (%)				
	1 курс	3 курс	5 курс	Психологи-початківці	Досвідчені психологи
ДЖ	59	47	32	10	5
ФЖ	22	33	46	44	40
АЖ	19	20	22	46	45

Примітка: ДЖ – дифузна жіночність; ФЖ – фемінінна жіночність; АЖ – андрогінна жіночність.

Як видно з табл. 1, увиразнюється стійка динаміка щодо превалювання кількості студенток із “дифузною жіночністю”; при цьому зменшується кількість досліджуваних (психологів-фахівців) із невизначеною “дифузною жіночністю” у відповідності до професійного становлення (значне їх зменшення наприкінці навчання у вищому навчальному закладі й майже відсутність серед досвідчених психологів). Водночас відбувається збільшення кількості досліджуваних із “фемінінною жіночністю” до п’ятого курсу й подальше збільшення кількості студенток – майбутніх психологів із “андрогінною жіночністю” до п’ятого курсу й на етапі професійної самореалізації. Імовірно це пов’язане з формуванням професійного мислення й професійної культури майбутніх психологів. Разом із цим, спостерігається й стійке збільшення кількості досліджуваних із “фемінінною жіночністю”, “андрогінною жіночністю” серед психологів-фахівців. Крім того, жінки-психологи, які мають стаж професійної діяльності понад п’яти років, виявили зазначені типи жіночності. Тобто умови діяльності більш сприятливі саме для фахівців, схильних до саморозкриття, виявлення власної ідентичності, які демонструють асертивність в умовах взаємодії, комунікації.

Таким чином, результати першого етапу дослідження показали неоднорідність й складність усвідомлення власної жіночності. Упрозорюється зв’язок між соціальними й психологічними чинниками цього процесу, що виражається у впливі соціальної ідентичності на особливості структури, прояви соціально-психологічних типів. Поряд із визначення соціально-психологічних типів усвідомлення власної жіночності, виявлено статистично-значущий зв’язок

із гендером та статтю та особливостями їх взаємодії з професійною ідентичністю досліджуваних.

Встановлена значуща різниця показників “інтегрального самоствалення” респонденток із особливостями усвідомлення власної жіночності, тенденцією до професійного становлення й образу “Я-професіонал”. Однозначним виявився зв’язок високого рівня інтегрального самоствалення з “андрогінною жіночністю”, водночас “дифузна жіночість” виявилася пов’язаною з переважно низьким і середнім рівнями. З’ясовано, що високий й низький рівні інтегрального самоствалення відповідають “фемінінній жіночності”.

За допомогою кореляційного аналізу визначено зв’язок між соціально-психологічним типом жіночності, особистісними диспозиціями, професійною ідентичністю особистості. Для визначення статистичного зв’язку між зазначеними змінними застосовано коефіцієнт рангової кореляції Спірмена. Значущий зв’язок ($p \leq 0,01$) виявлено у групах між показниками особистісних диспозицій – гнучкість – ригідність, самодостатність – залежність від групи, фрустрованість – нефрустрованість. У свою чергу “дифузна жіночість” виявила значущий зв’язок із такими особистісними диспозиціями – доброта (0,79), конформність (0,69), м’якість (0,67), культурна залежність (0,53), наївність (0,64), ригідність (0,68), залежність від групи (0,57), фрустрованість (0,76). Особливо високий зв’язок визначено саме з добротою та фрустрованістю. Тобто, зазначені якості можна розглядати як суттєві у осіб із невизначеним типом жіночності. Проте, “фемінінна жіночість” виявляє значущий зв’язок ($p \leq 0,01$) із особистісними показниками – домінантність (0,56), совісність (0,57), культурна залежність (0,74), проникливість (0,51), почуття провини (0,63), ригідність (0,70), самодостатність (0,52), високий самоконтроль (0,67), фрустрованість (0,72). Слід зазначити, що провідними факторами у осіб із “фемінінною жіночністю” є саме культурна залежність і фрустрованість. У респонденток із “андрогінною жіночністю” визначено зв’язок ($p \leq 0,01$) із такими особистісними диспозиціями – доброта (0,72), совісність (0,61), самовпевненість (0,67), гнучкість (0,75), самодостатність (0,73), нефрустрованість (0,82). Відтак, превалюють доброта, гнучкість, самовпевненість, самодостатність, нефрустрованість.

Отже, можна визначити провідні характеристики досліджуваних, які увійшли до I-III груп. Так, досліджувані I групи (ДЖ) виявляють доброзичливість і м’якість у стосунках із оточуючими, схильні підкорятися думці більшості, груповому тиску. Крім цього, респондентки з “дифузною жіночністю” виявляють залежність від професійної спільноти, традицій, що існують в групі, сімейних норм, поглядів. У стосунках із близькими й оточуючими виявляють наївність, непрактичність, залежність від референтної групи. В діяльності проявляють ригідність, схильність відповідати стереотипам, фрустрованість; важко переживають власні невдачі.

Досліджувані II групи (ФЖ) у стосунках із оточуючими демонструють домінування. В діяльності характеризуються відповідальним ставленням до

обов'язків; вони відчувають провини у випадку невдачі, схильні до надкритичного ставлення до себе. Поряд із цим, їм притаманна ригідність у поглядах, здійсненні діяльності. Залежність від групи, культурного середовища впливає на невпевненість у деяких з них, схильність до залежності в цілому. Високий самоконтроль, нормативність, несамостійність пов'язані з фрустрованістю досліджуваних цієї групи.

Досліджувані III групи (АЖ) виявляють совісність в діяльності; їх характерною рисою є самовпевненість, самодостатність, що виявляється у ставленні до життя, світу, оточуючих, й, передусім, до діяльності. Саме зазначена група переважно виявляє гнучкість у взаємовідносинах; відзначається нефрустрованістю. Також важливою якістю респонденток цієї групи є переважно доброзичливе ставлення до оточуючих.

Отже, встановлено наявний зв'язок між статтю й гендером, а також вплив усвідомлення жіночності на особливості прояву професійної ідентичності. Імовірно, зв'язок професійної ідентичності та диспозицій можна розглядати як прояв особистісного аспекту професійної ідентичності.

Визначено особливості взаємозв'язку рівнів рефлексії, як особистісної властивості майбутніх психологів і професійно важливої якості психологів-фахівців, та типом усвідомлення власної жіночності. Для визначення зв'язку між змінними застосовано критерій Фішера. Результати наведено у табл. 2.

Таблиця 2

**Взаємозв'язок рівнів рефлексії
з типами усвідомлення власної жіночності**

Рівні рефлексії (за В. Слободчиковим)	Тип усвідомлення власної жіночності		
	ДЖ	ФЖ	АЖ
Нерефлексивна свідомість	3,15	0,59	0,12
Покладальність рефлексії	2,40	1,30	0,20
Порівняльність рефлексії	1,50	2,50	2,40
Визначальність рефлексії	0,50	2,75	2,50
Синтезовість рефлексії	0,15	5,20	3,40

Примітка: ДЖ – дифузна жіночність; ФЖ – фемінінна жіночність; АЖ – андрогінна жіночність.

Отже результати, наведені в табл. 2, свідчать про поступове зниження рівня рефлексивності в групі досліджуваних із “дифузною жіночністю” та поступове підвищення середнього показника рівня рефлексивності в групах із “фемінінною жіночністю” й “андрогінною жіночністю”. З'ясовано, що найвищий рівень рефлексивності – “синтезовість” – представлений в групі з “фемінінною жіночністю”. Визначено переважання “визначальності” і

“синтезовості” рефлексії в групах із “фемінінною жіночністю” й “андроґінною жіночністю”. Спостерігається домінування нереклексивної свідомості і “покладальності” рефлексії у досліджуваних із “дифузною жіночністю”. Отже, в такий спосіб упрозорується тенденція щодо підвищення рівня рефлексивності у респонденток у зв’язку з соціально-психологічним типом усвідомлення власної жіночності. Визначено, що “покладальність” рефлексії є характерною для “дифузної жіночності” (15,19, при F-критичному – 1,39), а “синтезовість” рефлексії (127, при F-критичному – 1,48), є суттєвою якістю саме для “фемінінної жіночності”. Для респонденток із “андроґінною жіночністю” значущими є “визначальність” (2, 10 при F-критичному – 1,59) і “синтезовість” (58 при F-критичному – 1,59) рефлексії.

Проведено співставлення показників ідентичності у студенток – майбутніх психологів, які навчаються на різних курсах, та з’ясовано, що показники “фемінінної жіночності”, родинної приналежності, особистісної самоідентифікації є вищими, ніж інші показники, й ця тенденція в цілому зростає з першого до п’ятого курсів.

Отже, визначено психологічні особливості усвідомлення власної жіночності у структурі професійної ідентичності майбутніх психологів, та зазначено необхідність цілеспрямованого психологічного супроводу процесу усвідомлення власної жіночності у структурі професійної ідентичності студентів з метою уникнення невизначеності, зменшення негативного впливу кризи професійної ідентичності у зв’язку з розчаруваннями у професії, власному статусі в професійній спільноті.

Висновки. Теоретико-методологічний аналіз підходів до проблеми вивчення соціально-психологічних особливостей усвідомлення власної жіночності показав, що самоусвідомлення сучасної жінки, як встановлення її тотожності з собою через активну зміну соціального впливу є системним процесом. Процесуальність самоусвідомлення жінки складається з вікових етапів: дитинства, юності, зрілості. Визначення меж кожного етапу відбувається шляхом трансформації взаємодії між статтю й гендером, що стає можливим внаслідок мінливості статі й залежності гендера від соціально-психологічного контексту. Встановлено, що специфіку самоусвідомлення жінки відображають також різні способи поєднання системних елементів – парний і мозаїчний, що полягають в необхідності обирати. Парний спосіб поєднання ґрунтується на виборі домінуючих елементів самоусвідомлення, зміна статусу яких змушує знову виявляти перевагу тієї або іншої сфери діяльності. Мозаїчний спосіб, заснований на рівнозначності усіх сфер жіночої активності, пронизаний вибором, що полягає у необхідності тимчасового впорядкування різних, але рівних потоків діяльності.

Визначено, що функціонування системних елементів на кожному етапі життєвого шляху жінки обумовлене як способом їх поєднання, так і відносинами між статтю й гендером у соціально-психологічному аспекті. У дитинстві потенційність статі забезпечує домінування гендерних стереотипів у

самоідентифікації дівчини, тому системні елементи функціонують через навчання й гру. Замолоду актуалізація статі поєднується з максималізмом гендерного нормування, що призводить до перевірки або експериментування з можливостями функціонування системних елементів. Зрілість є періодом, коли стать і гендер можуть становити як гармонічну єдність, так і суперечливу взаємодію. Залежно від варіанта поєднання статі й гендера відбувається розкриття системних елементів жіночого самоусвідомлення. Крім цього, варіативність взаємодії статі й гендера зумовлює функціонування основних сфер діяльності жінки, що лежать в основі її самоусвідомлення як системних елементів. Такими елементами виступають тілесність, сексуальність, партнерство, материнство й професійна діяльність.

Список використаної літератури

1. Бочелюк В.Й. Професійно-особистісний портрет жінки-практичного психолога : монографія / В.Й. Бочелюк, Л.В. Спицька. – Запоріжжя : Просвіта, 2017. – 382 с.
2. Бочелюк В.Й. Психологічні основи розвитку особистості : монографія / за заг. ред. В.Й. Бочелюка, за ред. М.А. Дергач, Н.В. Волошиної. – Запоріжжя : Просвіта, 2017. – 424 с.
3. Боярин Л. В. Деякі аспекти феномена суб'єктивного благополуччя особистості жінки та причин його виникнення / Л. В. Боярин та ін. // Теоретичні і прикладні проблеми психології : зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – Северодонецьк : Вид-во СХУ ім. В. Даля, 2015. – № 3 (38). – С. 71 – 81.
4. Боярин Л. В. Соціально-психологічні особливості ціннісних орієнтацій особистості в аспекті прояву гендеру / Л. В. Боярин та ін. // Теоретичні і прикладні проблеми психології : зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – Северодонецьк : Вид-во СХУ ім. В. Даля, 2017. – № 2 (43) – С. 36 – 44.
5. Срібна О.В. Психологічні особливості самовизначення сучасної жінки / О.В. Срібна // Актуальні проблеми психології : зб. наук. праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України / За ред. С.Д. Максименка. – Т. VI, Вип. 13. – К. : Інституту психології імені Г.С. Костюка, 2017. – С. 276 – 285.
6. Sribna O. Socio-psychological peculiarities of awareness of their own femininity by students-future psychologists / O. Sribna // Fundamental and applied researches in practice of leading scientific schools, 2017. – 20(2). – P. 77 – 82.

Транслітерація

1. Bochelyuk V.J. Profesijno-osobistisnij portret zhinki-praktichnogo psihologa : monografiya / V.J. Bochelyuk, L.V. Spic'ka. – Zaporizhzhya : Prosvita, 2017. – 382 s.

2. Bochelyuk V.J. Psihologichni osnovi rozvitku osobistosti : monografiya / za zag. red. V.J. Bochelyuka, za red. M.A. Dergach, N.V. Voloshinoï. – Zaporizhzhya : Prosvita, 2017. – 424 s.

3. Boyarin L. V. Deyaki aspekti fenomena sub'ektivnogo blagopoluchchya osobistosti zhinki ta prichin jogo viniknennya / L. V. Boyarin ta in. // Teoretichni i prikladni problemi psihologii : zb. nauk. prac' Skhidnoukraïns'kogo nacional'nogo universitetu imeni Volodimira Dalya. – Severodonec'k : Vid-vo SNU im. V. Dalya, 2015. – № 3 (38). – S. 71 – 81.

4. Boyarin L. V. Social'no-psihologichni osoblivosti cinnisnih orientacij osobistosti v aspekti proyavu genderu / L. V. Boyarin ta in. // Teoretichni i prikladni problemi psihologii : zb. nauk. prac' Skhidnoukraïns'kogo nacional'nogo universitetu imeni Volodimira Dalya. – Severodonec'k : Vid-vo SNU im. V. Dalya, 2017. – № 2 (43) – S. 36 – 44.

5. Sribna O.V. Psihologichni osoblivosti samoviznachennya suchasnoï zhinki / O.V. Sribna // Aktual'ni problemi psihologii : zb. nauk. prac' Institutu psihologii imeni G.S. Kostyuka NAPN Ukraïni / Za red. S.D. Maksimenka. – T. VI, Vip. 13. – K. : Institutu psihologii imeni G.S. Kostyuka, 2017. – S. 276 – 285.

6. Sribna O. Socio-psychological peculiarities of awareness of their own femininity by students-future psychologists / O. Sribna // Fundamental and applied researches in practice of leading scientific schools, 2017. – 20(2). – P. 77 – 82.

Срибная О.В., Жигаренко И.Е., Тоба М.В., Сербин Ю.В.

Социально-психологические особенности женственности в современном социуме

Статья посвящена изучению социально-психологических особенностей осознания собственной женственности студентками – будущими психологами.

Определены особенности соотношения пола и гендера, а также специфика их взаимовлияния на процесс осознания студентками – будущими психологами собственной женственности.

На основе теоретических обобщений и эмпирических данных выделены ведущие социально-психологические типы осознания собственной женственности студентками – будущими психологами: «диффузная женственность», «фемининная женственность», «андрогинная женственность», основными критериями выделения которых являются – телесность, сексуальность, партнерство, материнство, профессиональная деятельность, сформированность образа будущей профессиональной деятельности, осознание перспектив собственной профессиональной деятельности, соответствующие компоненты идентичности (коммуникативное «Я», личностное «Я», профессиональное «Я»).

Ключевые слова: студентки, женственность, осознание собственной женственности, диффузная женственность, андрогинная женственность, фемининная женственность, профессиональная идентичность.

Sribna O.V., Zhigarenko I.E., Toba M.V., Serbin Yu.V.

Socio-psychological characteristics of femininity in modern society

The article is devoted to the study of socio-psychological features of awareness of their own femininity by students - future psychologists.

The peculiarities of the interaction of sex and gender and the specificity of their mutual influence on the process of awareness of their own femininity by the students - future psychologists are determined. The principal socio-psychological types of awareness of their own femininity (diffusive, feminine and androgynous) by students of the indicated professional direction are identified.

Key words: *students, femininity, awareness of their own femininity, diffusive femininity, androgynous femininity, feminine femininity, professional identity.*

Срібна Оксана Володимирівна – практичний психолог державної установи ТМО МВС України по Кіровоградській області «Центр психіатричної допомоги та професійного психофізіологічного відбору» МВС України;

Жигаренко Ігор Євгенович – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри практичної психології та соціальної роботи Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля;

Тоба Маріанна Василівна – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри практичної психології та соціальної роботи Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.

Сербін Юрій Вікторович – кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології та соціології Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.

УДК 159.9

Бочелюк В.Й., Панов М.С., Шостя І.В., Катасанов О.М.

**СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ САМОРОЗУМІННЯ
ОСОБИСТОСТІ В ПРОФЕСІЙНОМУ СПІЛКУВАННІ**

У статті розглядаються соціально-психологічні аспекти саморозуміння особистості в професійному спілкуванні. Вказується на те, що феномен саморозуміння особистості обумовлений знанням, які отримуються в процесі мислення. Стверджується, що саморозуміння – це сполучення когнітивних та екзистенціальних способів аналізу породження змісту.

Ключові слова: *особистість, саморозуміння, професійне спілкування.*

Постановка проблеми. Самопізнання – це своєрідний механізм пізнавальної діяльності людини, в основі якого лежить процес рефлексії. Самопізнання є необхідним не тільки для вивчення себе, своїх якостей та можливостей, а й передбачає планування роботи над собою з метою самоудосконалення. Самопізнання – невід'ємний компонент психічного життя